

*Корсун С. І.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО БОРТЬБУ З ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття розглядає процес імплементації норм Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму в правову систему України. Зокрема, аналізується запровадження кримінальної відповідальності за діяння, що підпадають під визначення фінансування тероризму. Розглядаються норми національного законодавства, покликані притягати до відповідальності юридичних осіб за діяння, що визнані злочинними за змістом Конвенції. Аналізується контроль за операціями з грошовими коштами та іншим майном, формування переліку організацій та осіб, причетних до терористичної діяльності. Розглядається призупинення операцій та арешт майна, протидія підготовці до злочинів.

Ключові слова: фінансування тероризму, тероризм, легалізація (відмивання) доходів, імплементація норм права.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку світового співробітництва вимагає щонайтіснішої співпраці в напрямі недопущення терористичних проявів та подолання тероризму. Одним з основних аспектів боротьби з тероризмом є блокування фінансових потоків, які «підживлюють» його, тобто запобігання фінансуванню цього небезпечного й ганебного явища. Останні події дають підстави вважати, що й нині міжнародне співробітництво в цій сфері перебуває в стадії становлення, потребує тіснішої співпраці та взаємодії на міждержавному рівні.

Незважаючи на те, що міжнародна співпраця у сфері боротьби з фінансуванням тероризму останнім часом дещо покращилась, однак і нині спостерігаються відносно легке переміщення грошових коштів між країнами, наявність банківської таємниці в деяких країнах, наявність офшорних зон. Зрозуміло, що всі ці недоліки є наслідком відповідних політичних причин та економічних рішень. Досі спостерігається нерозуміння або навіть недооцінка можливості використання зазначених фінансових механізмів певними злочинними й терористичними організаціями чи окремими особами. Розуміння, що припинення фінансування є вирішальним елементом системи запобігання й недопущення тероризму, – ось ключовий момент, який потребує доведення до всіх країн та їхніх урядів. Вирішення цієї проблеми – надзвичайно актуальне завдання для кожної держави, адже терористична діяльність на транснаціональному рівні ставить під загрозу будь-яку державу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Можемо констатувати, що ця проблема майже не досліджувалася вітчизняними науковцями. Водночас необхідно зазначити, що вітчизняні вчені досить детально досліджували проблеми політичного тероризму (О.О. Половко, О.В. Коломієць), питання запобігання тероризму (В.М. Ляшенко, М.Г. Гуцало), кримінально-правові проблеми протидії тероризму (В.Н. Кубальський) тощо. Однак питання запобігання фінансуванню тероризму в працях науковців або висвітлені побічно, або в деяких наукових розробках виявилися за межами предмета вивчення.

Мета статті – дослідження можливості створення системи ефективного запобігання фінансуванню тероризму в умовах

внутрішніх і зовнішніх загроз сучасності шляхом імплементації Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що Конституція України [1] передбачає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму (далі – Конвенція) прийнята 9 грудня 1999 року в Нью-Йорку. 10 квітня 2002 року вона набрала чинності. В Україні Конвенцію було ратифіковано Законом України від 12 вересня 2002 року № 149-IV [2].

Україна як країна-учасниця повинна привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до норм Конвенції з огляду на такі аспекти:

- 1) криміналізація злочинних діянь, що є злочинами за змістом Конвенції;
- 2) відповідальність юридичних осіб за діяння, які визнані злочинними за змістом Конвенції;
- 3) контроль за операціями з грошовими коштами та іншим майном;
- 4) формування переліку організацій та осіб, які причетні до терористичної діяльності;
- 5) призупинення операцій та арешт майна.

Розглянемо наведені аспекти імплементації норм Конвенції в національне законодавство нашої країни детальніше.

Проаналізуємо імплементацію у вітчизняне законодавство тих норм Конвенції, які криміналізують злочинні діяння в цій сфері. Відповідно до статті 4 Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму кожна держава-учасник повинна визнати злочинними ті діяння, які є злочинами за змістом Конвенції, і передбачити за них відповідні покарання.

За змістом Конвенції злочином є дії, спрямовані на збір коштів (або їх надання) з метою здійснення злочинів чи інших дій, спрямованих на те, щоб спричинити смерть цивільній особі. Смерть цієї цивільної особи повинна слугувати меті залучення населення або примушування уряду чи міжнародної організації здійснити які-небудь дії або утриматися від їх здійснення.

Кримінальний кодекс України [3] Законом України № 2258-VI від 18 травня 2010 року доповнено статтею 228-5 «Фінансування тероризму». Відповідно до зазначеної статті злочинними визнаються такі діяння: фінансування тероризму, тобто дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організація, підготовка або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічні заклики до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення терористичної групи (організації). Кваліфікуючими ознаками зазначеної статті законодавець визначив такі: дії вчинені повторно або з корисливих мотивів, дії вчинені за попередньою змовою групою осіб або у великому

розмірі, якщо дії призвели до заподіяння значної шкоди. За частиною 3 статті 228-5 до кваліфікуючих ознак віднесено дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, а також якщо дії призвели до інших тяжких наслідків.

За фінансування тероризму передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Частиною 4 статті 228-5 Кримінального кодексу України законодавець передбачив, що особа, крім організатора або керівника терористичної групи (організації), звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала чи вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.

Стаття 5 Конвенції передбачає, що держава-учасниця повинна вживати заходів для того, щоб можна було притягнути юридичну особу до відповідальності в разі вчинення фізичною особою, відповідальною за управління цієї юридичною особою або контроль за нею, яка виступає в своєму офіційному статусі, відповідного злочину, що пов'язаний із фінансуванням тероризму. Відповідальність юридичної особи може носити кримінальний, адміністративний або цивільний характер.

Законодавство України не передбачає кримінальної відповідальності юридичних осіб. Однак в інших галузях національного законодавства відбулися відчутні зміни, спрямовані на імплементацію норм міжнародної Конвенції.

Зокрема, у Цивільному кодексі України з'явилися норми, покликані запобігати негативним явищам фінансування тероризму [4]. Так, у статті 1074 передбачено обмеження прав клієнта щодо розпорядження грошовими коштами за рішенням суду або в інших випадках, встановлених законом, а також у разі зупинення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму. Частиною 3 статті 1087 передбачено, що граничні суми розрахунків готівкою для фізичних та юридичних осіб, а також для фізичних осіб-підприємців встановлюються Національним банком України.

Кодекс адміністративного судочинства України [5] доповнено нормою, якою встановлено особливості провадження в справах за зверненням Служби безпеки України щодо накладення арешту на активи, які пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюції Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них (стаття 183-4).

У статті 8 Конвенції говориться про те, що кожна країна-учасник повинна вживати необхідних заходів, щоб визначити, розшукати, заблокувати та арештувати будь-які кошти, які використовуються або виділені з метою вчинення злочинів, а також надходження, отримані в результаті злочинів.

Відповідно до статті 17 Закону України від 28 листопада 2002 року № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [6] передбачено таке:

1) суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право зупинити проведення фінансової операції в разі, якщо така операція містить ознаки, передбачені статтями 15 і 16 цього закону, та зобов'язаний зупинити проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоотримувачем за нею є особа, яку

включено до переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, і того ж дня повідомити про це спеціально уповноважений орган. Таке зупинення фінансових операцій здійснюється в строк до двох робочих днів;

2) спеціально уповноважений орган може прийняти рішення про подальше зупинення такої фінансової операції, відповідно до частини 1 статті 17 цього закону, на строк до п'яти робочих днів, про що зобов'язаний невідкладно повідомити суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також правоохоронні органи, уповноважені приймати рішення відповідно до кримінального процесуального законодавства. У разі неприйняття спеціально уповноваженим органом відповідного рішення протягом строку, передбаченого частиною 1 статті 17, суб'єкт первинного фінансового моніторингу поновлює проведення фінансової операції.

Постановою Правління Національного банку України від 6 червня 2013 року № 210 «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою» [7] встановлено граничні суми розрахунків готівкою, а саме: підприємств (підприємців) між собою протягом одного дня в розмірі 10 000 (десяти тисяч) гривень; фізичної особи з підприємством (підприємцем) протягом одного дня за товари (роботи, послуги) у розмірі 150 000 (ста п'ятдесяти тисяч) гривень; фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, у розмірі 150 000 (ста п'ятдесяти тисяч) гривень.

Формування переліку організацій та осіб, які причетні до терористичної діяльності, відбувається на підставі пункту 7 статті 17 Закону України від 28 листопада 2002 року № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [6]. У зазначеному законі йдеться, зокрема, про те, що порядок формування переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, визначається Кабінетом Міністрів України. Підставами для внесення юридичної чи фізичної особи до зазначеного переліку є такі:

1) вирок суду, який набрав законної сили, про визнання фізичної особи винною у вчиненні злочинів, передбачених статтями 258, 258-1, 258-2, 258-3, 258-4 та 258-5 Кримінального кодексу України;

2) відомості, що формуються міжнародними організаціями або уповноваженими ними органами про організації, юридичних та фізичних осіб, які пов'язані з терористичними організаціями або терористами, а також про осіб, щодо яких застосовано міжнародні санкції;

3) вироки (рішення) судів, рішення інших компетентних органів іноземних держав щодо організацій, юридичних або фізичних осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності, які визнаються Україною відповідно до міжнародних договорів України.

На виконання норм зазначеної статті закону Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову від 18 серпня 2010 року № 745 «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції» [8], якою затверджено Порядок формування переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції. Відповідно до цієї постанови формування переліку покладено на Державну службу фінансового моніторингу. Існує декілька підстав, за якими та чи інша організація або та чи інша особа включається до цього переліку, а саме:

1) вирок суду, який набрав законної сили, про визнання фізичної особи винною у вчиненні злочинів, передбачених статтями 258, 258-1 – 258-5 Кримінального кодексу України;

2) відомості, що формуються міжнародними організаціями або уповноваженими ними органами, про організації, юридичних та фізичних осіб, які пов'язані з терористичними організаціями або терористами, а також про осіб, щодо яких застосовано міжнародні санкції;

3) вирок або рішення судів, рішення інших компетентних органів іноземних держав щодо організацій, юридичних або фізичних осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності, що визнаються Україною відповідно до міжнародних договорів України.

Якщо підстави, за якими особу або організацію було включено до зазначеного переліку, відпали (наприклад, погашення або зняття судимості, виключення особи з відомостей, що формуються міжнародними організаціями), Державна служба фінансового моніторингу повинна виключити особу з переліку.

Імплементация міжнародних правових норм щодо припинення операцій та арешт майна реалізовано шляхом внесення відповідних норм до Закону України від 28 листопада 2002 року № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [6]. Нормами зазначеного закону (стаття 17) передбачається таке:

1. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право зупинити проведення фінансової операції в разі, якщо така операція містить ознаки, що підлягають фінансовому моніторингу, та зобов'язаний зупинити проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоотримувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, і того ж дня повідомити про це спеціально уповноважений орган. Таке зупинення фінансових операцій здійснюється на строк до двох робочих днів.

2. Спеціально уповноважений орган може прийняти рішення про подальше зупинення такої фінансової операції відповідно до частини 1 статті 17 на строк до п'яти робочих днів, про що зобов'язаний невідкладно повідомити суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також правоохоронні органи, уповноважені приймати рішення відповідно до кримінального процесуального законодавства. У разі неприйняття спеціально уповноваженим органом відповідного рішення протягом строку, передбаченого частиною 1 цієї статті, суб'єкт первинного фінансового моніторингу поновлює проведення фінансової операції.

3. Спеціально уповноважений орган може прийняти рішення про зупинення видаткових операцій за рахунками клієнтів (осіб) у разі, якщо такі операції містять ознаки, що підлягають фінансовому моніторингу, на строк до п'яти робочих днів, про що зобов'язаний невідкладно повідомити суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також правоохоронні органи, уповноважені приймати рішення відповідно до кримінального процесуального законодавства.

Законодавчі норми отримали подальший розвиток у відомчих документах Державної служби фінансового моніторингу України. Наказом Державної служби фінансового моніторингу України від 14 вересня 2012 року № 992 «Про затвердження Порядку прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій» [9] затверджено Порядок прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій, визначено підстави для зупинення чи понов-

лення проведення моніторингу фінансової операції, зупинення видаткових фінансових операцій тощо.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши лише деякі аспекти імплементції Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму в національне законодавство України, ми бачимо, що, незважаючи на певні досягнення в цій сфері, процес імплементції триває та потребує відповідних зусиль від законодавчих органів України. Крім того, значний ресурс імплементції норм міжнародного законодавства в цій сфері знаходиться в юрисдикції відповідних міністерств і відомств. Поряд із законодавчим органом міністерства й відомства також повинні привести свої відомчі нормативні акти у відповідність до законів України та міжнародної Конвенції.

Ефективна протидія цьому ганебному й небезпечному явищу можлива лише за умови комплексного підходу до вирішення проблеми із залученням усіх наявних засобів держави. Досягнення системою запобігання фінансуванню тероризму своєї максимальної ефективності можливе в разі використання державою можливостей усіх галузей права та належної імплементції правових норм, що містяться в міжнародних угодах, конвенціях, резолюціях та інших документах.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму : Закон України від 12.09.2002 р. № 149-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/149-15>.
3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму : Закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.
7. Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою : Постанова Правління Національного банку України від 06.06.2013 р. № 210 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1109-13>.
8. Про затвердження Порядку формування переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.08.2010 р. № 745 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/745-2010-п>.
9. Про затвердження Порядку прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій : Наказ Державної служби фінансового моніторингу від 14.09.2012 р. № 992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1694-12>.

Корсун С. И. Имплементация Конвенции ООН о борьбе с финансированием терроризма в Украине

Аннотация. Статья рассматривает процесс имплементации норм Конвенции ООН о борьбе с финансированием терроризма в правовую систему Украины. В частности, анализируется введение уголовной ответственности за деяния, подпадающие под определение финансирования терроризма. Рассматриваются нормы национального законодательства, которые призваны привлечь к ответственности юридических лиц за деяния, признанные преступными по содержанию Конвенции. Анализируется контроль за операциями с денежными средствами и иным имуществом, формирование перечня организаций и лиц, причастных к террористической деятельности. Рассма-

тривається припинення операцій і арешт майна, протидія підготовці до злочинів.

Ключевые слова: фінансування тероризму, тероризм, легалізація (отмивання) доходів, імплементація норм права.

Korsun S. Implementation of the UN Convention for the suppression of terrorist financing in Ukraine

Summary. The article examines the process of implementing rules of the United Nations Convention on the suppression of the financing of terrorism in the legal system of

Ukraine. In particular, analyzed the introduction of criminal liability for acts within the definition of terrorist financing. Analyzed deals with rules of national legislation designed to prosecute legal persons for acts deemed criminal by the meaning of the Convention. Analyzed control over operations with monetary funds and other property, preparing a list of organizations and individuals involved in terrorist activities. Analyzed suspension of operations and seizure, resistance training to crime.

Key words: financing of terrorism, terrorism, legalization (laundering), implementation of the law.